

**Наставном и научном већу
Филозофског факултета
Београд**

Изабрани одлуком Наставног и научног већа Филозофског факултета у Београду у Комисију за оцену докторске дисертације **„Индустијализација Југославије – планови и пракса (1947-1952)“**, кандидата Александра Ракоњца, имамо част да поднесемо следећи

Р Е Ф Е Р А Т

Основни подаци о кандидату и дисертацији

Александар Ракоњац рођен је 9. априла 1990. године у Бајиној Башти. Основну школу и гимназију завршио је у месту рођења. Студије историје уписао је на Филозофском факултету Универзитета у Београду и са успехом их окончао 2014. године. Током основних студија просечна оцена колеге Ракоњца била је 9,81, а дипломски рад „Почеци командно-планске привреде у Југославији 1946. године“ оцењен је највишом оценом (10). Рад је победио на конкурс који су организовали издавачка кућа „Архипелаг“ и „Centar za liberalno-demokratske studije“, а на коме се награђивао најбољи рад из економске историје Балкана. На мастер академским студијама, које је уписао школске 2015. године, колега Ракоњац је имао просечну оцену 10. Тема мастер рада “Обнова и изградња Југославије (1944-1947). Индустија и рударство”, који је стручно високо вреднован и оцењен највишом оценом (10), била је наставак истраживања која је кандидат започео већ током основних студија. Докторске студије колега Александар Ракоњац уписао је на Катедри за историју Југославије 2015. године. Положио је све предвиђене испите са просечном оценом 10. Био је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја ангажован на пројекту Института за новију историју Србије. Запослен је у истом Институту.

Колега Ракоњац се први пут огласио у српској историографији 2016. године и до сада је објавио 7 научних радова и учествовао на више научних скупова. Његови научни

радови превасходно су посвећени: почетцима привредног планирања у Србији и Југославији после Другог светског рата („Почеци привредног планирања у Југославији 1946. године – идеје, организација и институционализација“. *Токови историје*. 2/2016.), исхрани становништва у ратом опустошеној земљи („Исхрана становника Југославије у периоду обнове земље (1945–1947)“. *Зборник Матице српске за историју* 94. 2016), успостављању кооперативног државног сектора у индустрији („Почеци корпоративизације државног сектора индустрије у Југославији (1945–1947)“. Друштвене науке пред изазовима савременог друштва. НИСУН 6. I. Ниш: ФФУН, 2017), трговинској сарадњи Југославије и СССР-а („Обнова старих и успостављање нових трговинских односа (1945–1947) - Југославија, СССР и државе „народне демократије“. *Токови историје*. 1/2018), обнови индустрије и зачињању индустријске производње („Obnova jugoslovenske industrije 1944-1947.: ideje, planovi, praksa“. *Istorija 20. veka*. 2/2018), почетцима планске привреде („Покушај транзиције ка планирању у привреди – једногодишњи план производње индустрије и рударства за 1946. годину“. *Место и улога друштвено-хуманистичких наука у савременом свету*, НИСУН 7, II, (Ниш: ФФУН, 2018), обрачуну комунистичких власти са крупним капиталом у процесу национализације („Почеци национализације у Југославији – конфронтација комунистичких власти са крупним капиталистима током 1945. године“, *Наука и савремени универзитет 7 – Савремено друштво и наука*. I. Ниш: ФФУН, 2019). Основне карактеристике наведених радова су: заснованост на новим архивским изворима и постављање нових истраживачких питања; указивање на бројне скупове односа који се огледају у раскораку идеологизованих планова комунистичких власти и стварности која их мења, а често и изобличује; сагледавање природе радикалног раскида са предратном привредном праксом; некритичко прихватање утицаја који су стизали из СССР-а и представљали својеврсну совјетизацију југословенске привреде; промене које су захватиле економски систем земље у првим послератним годинама и које су водиле од идеолошке стихијности ка планирању производње као одлучујућем носиоцу привредне производње. Упоредо са тим колега Ракољац је посветио пажњу и актуелним питањима снабдевања становништва основним животним намеирницама, као и истраживању праваца модернизације индустријске производње у првим годинама после Другог светског рата.

Предмет и циљ докторске дисертације

Тема докторске дисертације колеге Александра Ракоњца, „Индустијализација Југославије - планови и пракса (1947-1952)“ стручно је актуелна и једна од најважнијих за разумевање процеса који су одредили послератни развој социјализма у југословенској држави. Поред значаја ова тема је „заобилажена“ и није целовито обрађивана од историчара који се баве савременом историјом. У исто време зацарило је варљиво мишљење да се о њој све зна и да је све речено, да нова истраживања нису потребна. У питању је тема чија обрада подразумева добро познавање: економске теорије, праксе СССР-а и држава реалног социјализма, југословенске политичке и економске стварности у годинама 1947-1952. Уколико је радова, који су се бавили појединим сегментима теме коју је колега Ракоњац обрадио у докторској дисертацији и било, писали су их најчешће стручњаци других профила (економисти, правници, технолози...) и без ослона на темељна архивска истраживања. Из тих разлога рукопис колеге Ракоњца сматрамо научно вредним и друштвено потребним. Двоструки задатак који је био постављен кандидату – да критички преиспита целокупно постојеће историографско наслеђе посвећено индустријализацији Југославије у годинама 1947-1952. и да новим архивским истраживањима прекорачи скучености постојеће литературе и понуди нови научни одговор на широки тематски круг питања везаних за процес индустријализације југословенске државе, у потпуности је остварен. Напомињемо да хронолошки оквир теме одређују година 1947. и почетак процеса индустријализације у Југославији, и година 1952. у којој се приводи крају, у изузетно тешким међународним околностима, испуњење задатака које је поставио Први петогодишњи план. Свуда где то било потребно колега Ракоњац је прекорачивао хронолошке међаше теме, настојао да свеобухватно прати процесе који су утицали на процес индустријализације и давао потребна објашњења.

Основни предмет и циљ истраживања колеге Ракоњца у много чему је био двостран - да индустријализацију Југославије посматра кроз анализу планова и одлука југословенских комунистичких власти са циљем да тако значајан модернизациони процес, који води изградњи социјализма, покрену и да зарањањем у историјске изворе свестрано сагледа свакодневну праксу која се одвијала у економски неразвијеном и ратом разореном друштву у коме није било лако остварити наведене политичке и идеолошке планове. Изналажење научног одговора на тако амбициозно постављена

питања захтевао је од кандидата да: свестрано истражи процес обележен изградњом земље кроз индустријализацију; укаже на размере заосталости и ратних разарања, на једној и изазове које је такво стање представљало за комунистичку власт, на другој страни; идентификује присуство и утицај совјетских примера на југословенску стварност (у теорији и пракси). Предмет истраживања колеге Ракоњца такође је била реконструкција политичког, законодавног и институционалног оквира који је омогућио реализацију индустријализације као једног од кључних циљева командно-планског привредног система. У том контексту пажња кандидата је била усмерена на делатност политичких тела, институција и појединаца који су својим ангажманом најдиректније утицали на прихватање, реализацију, а касније и на напуштање стаљинистичке праксе и совјетског идеолошког узора у привреди. Анализа модела индустријализације, као и претпоставки које су биле основа планерима привредног развоја да тешку (базичну) индустрију ставе изнад осталих сектора привреде, такође је био један од предмета ових истраживања и циљева које је аутор докторске дисертације досегао. У том контексту скренута је пажња на идеје и заблуде, могућности и ограничења, очекивања и разочарања, утицај страног и унутрашњег чиниоца, у реализацији процеса индустријализације. Саставни део предмета докторске дисертације било је и утврђивање сировинске и енергетске основе индустријализације, што је налагало аутору да темељно изучи како планове, тако и резултате остварене у области рударства и електрификације. Анализа механизма примењиваних у СССР-у, али и у процесу привредне изградње и индустријализације Југославије, попут култа добровољног рада, радне дисциплине, метода такмичења и пропагандних кампања које су га пратиле, материјалне и нематеријалне стимулације, опште бирократизације, такође је предмет истраживања коме је колега Ракоњца посветио пажњу. Намере кандидата да истражи начине на које је вршена реконструкција фабрика и погона, осветли фазе у процесу корпоративизације привреде, прикаже процес укрупњавања предузећа и начине на које су у привреди били штићени интереси државе, такође су истраживачки реализоване. То важи и за усвајање нових технологија, питање формирања квалификованих кадрова, профилисање новог образовног система, кадровску политику. На такав начин посматрана и истраживачки обрађена тема докторске дисертације колеге Ракоњца донела је значајне истраживачке резултате који у бројним сегментима разјажњавају: процес трансформације југословенског друштва; дубинске и свеобухватне промене привредне структуре; улогу и учинак кључних државних институција; допринос истакнутих појединаца; свеукупни

биланс Првог петогодишњег плана у коме је форсирана индустријализација представљала кључни чинилац изградње социјализма.

Основне хипотезе

Истраживања теме каква је „Индустријализација Југославије (1947-1952). Планови и пракса“, колега Александар Ракоњац је засновао на више научних хипотеза. Једна од полазних претпоставки кандидата била је да је идеја о политици форсиране индустријализације прихваћена од КПЈ непосредно по окончању Другог светског рата и да је своје идејне и идеолошке узоре имала у теорији и пракси Прве земље социјализма. Аутор докторске дисертације је пошао од претпоставке да је и општа заосталост и аграрна пренасељеност појединих делова земље, поред теоријских узора који су стизали из СССР-а, утицала на нову комунистичку власт да крене путем убрзане индустријализације. Једна од хипотеза кандидата је да су југословенски комунисти, ослоњени на идеолошко наслеђе, били убеђени да од снаге индустрије зависи свеукупна моћ државе и да тај процес, заједно са електрификацијом, води остварењу комунизма у Југославији. Претпоставка колеге Ракоњаца је, такође, да је истовремено са прихватањем законског оквира из СССР-а преузета централизована партијска структура и државно устројство, као и да је опонашање совјетских узора убрзало процес бирократизације и етатизације у Југославији. Кандидат констатује да је Петогодишњи план дао приоритет изградњи тешке (базичне) индустрије, али да су на његову реализацију битно утицале сложене спољнополитичке и унутрашњеполитичке околности. Хипотеза је кандидата да су Петогодишњим планом постављени високи и нереални производни задаци што је најдиректније утицало на појаву политичких притисака (терор) који су пратили његово спровођење, касније корекције постављених задатака и циљева, видна разочарања постигнутим. Вредне су пажње и претпоставке колеге Ракоњаца да је ангажовањем стручне радне снаге у иностранству, увођењем нове технологије, прихватањем али и критичким односом према совјетском искуству, започео процес брзе трансформације привредне структуре Југославије. Истраживање је наведене хипотезе потврдило и понудило одговоре који су сигуран темељ и инструктивни путоказ за све истраживаче који се занимају за историју југословенске државе и југословенског социјализма у првим годинама после Другог светског рата.

Метод истраживања

Изучавање сложеног процеса индустријализације Југославије, коме је посвећена докторска дисертација колеге Ракоњца, упутило је аутора на примену превасходно метода историјске науке (историјског метода), који подразумева обиман хеуристички поступак, анализу и синтезу сабраног материјала и експозицију. У мери у којој је то било потребно кандидат је неопходну стручну подршку нашао и у методологији других друштвених наука, као и истраживачким техникама које су му биле од помоћи.

У основи ове докторске дисертације је свеобухватно, темељно и оригинално архивско и библиотечко истраживање. На прибирању архивске грађе, консултовању релевантних објављених историјских извора, сабирању потребних информација из штампе, периодике, мемоаристике, историографске, економске, правне, политиколошке и техничке литературе, публицистике, уложен је велики труд. То важи и за анализу и синтетичку обраду прикупљеног материјала. Уложени труд резултирао је научним резултатом од изузетне важности.

По садржају и обиму за израду докторске дисертације **„Индустријализација Југославије (1947-1952). Планови и пракса“**, од највећег је значаја била богата и разноврсна архивска грађа похрањена у Архиву Југославије (57 фондова и збирки), али и у Дипломатском архиву Министарства спољних послова Републике Србије, Државном архиву Србије (5), Архиву народне банке Србије, Историјском архиву града Београда (5), Државном архиву Републике Словеније (4). У питању је више десетина обимних архивских фондова, збирки, легата чији разноврсним садржаји истраживачу пружају могућност да свестрано сагледа и целовито обради све кључне аспекте теме посвећене процесу индустријализације Југославије. Истраживање грађе државних и републичких министарстава, савета, комисија, дирекција, секретаријата, предузећа, централа, синдиката, комитета, управа... резултирало је поузданим знањем о испитиваној појави. Поред тога колега Ракоњац је део сазнања црпео из објављених извора (31 наслова), посебно оних насталих радом законодавних тела, привредних институција, дипломатских служби, партијских тела, статистичких уреда. Сазнања које пружају архивски и објављени извори обogaћена су садржајима које нуди штампа и периодика

(15 наслова), мемоаристика (30) и историографска, економска, правна, политиколошка литература и публицистика (234), писана на више светских језика. Све је то резултирало сазнањима која резултате овог истраживања уграђују у међународну размену знања из економске и опште политичке историје која се хронолошки односи на прву деценију после Другог светског рата.

Опис садржаја докторске дисертације

Поред предговора, уводног дела и закључка структуру докторске дисертације “Индустријализација Југославије (1947-1952). Планови и пракса” чине четири громадна поглавља.

У предговору докторске дисертације колега Ракоњац се критички одредио према теми, коришћеним изворима и литератури, методолошком приступу обради теме, структури докторске тезе. У том делу текста указано је на значај истраживања теме каква су планови и пракса индустријализације у Југославији (1947-1952).

У обимном уводном делу рада (11-106 стр), који у свим сегментима представља истраживање за себе, извршена је анализа унутрашњеполитичких и спољнополитичких прилика (историјски контекст) које су најдиректније утицале на процес индустријализације у Југославији. Скренута је пажња на политичке прилике у земљи у предвечерје и током Другог светског рата, успостављање темеља нове југословенске државе, завшне операције за ослобођење Србије и Југославије, револуционарну смену власти, процес изградње државних институција пре и после раскида са СССР-ом. Унутар посебне тематске целине обрађени су међународни односи, указано на стратешки значај југословенске државе, борбу за међународно признање, спољну политику Југославије у првим послератним годинама. Посебно исцрпно, уз употребу веродостојних статистичких података, обрађени су економски и политички односи Југославије са земљама „народне демократије“ и државама Запада до 1948/1949. године, економски развој заснован на репарацијама и реституцијама, нови путеви југословенске спољне и економске политике после сукоба са Информбироом 1948/1952. и економска помоћ Запада. У трећем сегменту уводног дела докторске дисертације проговорено је трансформацији југословенског друштва, креаторима друштвених промена, послератној свакодневици, радикалним променама друштвене структуре, државној индустрији, исхрани становништва, радним акцијама, урбанизацији... У тим деловима текста кандидат је показао фазе развоја и трансформацију коју је југословенско друштво

доживело у првим годинама после Другог светског рата, као и улогу коју је у том процесу, када је економија у питању, имао револуционарни субјект.

Прво поглавље докторске дисертације, насловљено “Командно-плански привредни систем”, посвећено је анализи идејних узора који су одредили почетну фазу изградње привредног система у Југославији (од Маркса, до командно-планске привреде у СССР-у). Аутор пише о перцепцији Марксових идеја међу припадницима радничког покрета, правцима развоја светске привреде после Прве индустријске револуције, цикличним економским кризама које су подстицале друштвену критику и тежиле промени друштвеног концепта, проблемима револуционарне смене власти изведене у заосталом и доминантно аграрном друштву, национализацији крупне индустрије у СССР-у, расправама око стратегије индустријализације, особеностима планске привреде и привредног система у Првој земљи социјализма, узорима које је нудила совјетска економска пракса из 30-их година XX века. Унутар посебне целине обрађено је југословенско угледање на совјетско искуство са тзв. „планском привредом“, изградња институција које су биле задужене за реализовање командно-планске привреде, револуционарни занос који је пратио почетак рада на планирању привредног развоја, правно устројство и области рада Савезне планске комисије, хијерархијска структура планских комисија, кадровска питања, узорима који су прихватани из совјетског искуства, резултати оквирног плана производње у 1946. години. Колега Ракоњац с посебном пажњом анализира Закон о Првом петогодишњем плану, убедљиво говори о општим циљевима петогодишњег развоја, бројкама сведочи о неравномерности у расподели материјалних добара, пажњу посвећује енергетској и сировинској бази Првог петогодишњег плана, пише о изградњи тешке и лаке индустрије, проговара о плановима развоја појединих југословенских република и планском подизању кадрова на савезном и републичком нивоу. У првом поглављу докторске дисертације коле Ракоњац презентује и структуру организације Савезне планске комисије и других органа за планирање, на конкретним примерима говори о планирању на нивоу индустријског предузећа, указује на особености планирања када су у питању велики инфраструктурни пројекти, пажњу посвећује методологији, принципима и току планирања, планирању инвестиција, реформи система евиденције. У свим сегментима истраживање командно-планског привредног система засновано је на изворној грађи и сазнајно је ново.

У другом поглављу докторске дисертације, насловљеном “Сировинска и енергетска база индустријализације”, презентовани су планови и развој рударства и енергетике. У првој од наведене две уже целине колега Ракоњац је скренуо пажњу на

рудна богатства и експлоатацију рудног потенцијала у југословенској краљевини, а након тога, уз употребу бројева и процената пронађених у архивској грађи и релевантној литератури, обрадио обнову рударства и топионичарства у годинама 1944 – 1947, скренуо пажњу на залагање радника да обнова постигне жељене резултате, указао на стабилизацију финансијског система и њен благотворан утицај на развој рударства, маркирао планове развоја у Првом петогодишњем плану и тежње да буде остварена модернизација рудника (механизација, уређаји за експлоатацију, комуникационо повезивање, инвестиције...). У другој ужој целини, посвећеној електрификацији, посебно су обрађени почетци те привредне гране и подизање електричних централа за потребе кључних индустријских предузећа и грана привреде. Прецизно је презентован пан електрификације (по републикама, објектима, снази, годишњој производњи, року довршења објекта) и показано да је он требало бити реализован у три специфичне фазе (1946-1948 – довршити све до тада започете пројекте; 1949 -1951 – постићи рад постројења у пуном капацитету и започети изградњу великих енергетских објеката; 1952-1954 - привести крају изградњу великих објеката и задовољити потребу за електричном енергијом великих урбаних и индустријских средишта). У том контексту указано је на средства уложена у развој електрификације (производња електричне енергије расте у првој деценији после Другог светског рата по стопи од преко 10%), дата организациона структура електропривреде, скренута пажња на изградњу и значај кључних постројења и разлоге продужења рокова њихове изградње у времену које је наступило после сукоба са Информбироом. Вредни су пажње подаци, са којима нас упознаје аутор, да је планирано да за потребе пољопривреде буде трошено 25% произведене електричне енергије, саобраћаја и домаћинства 15%, индустрије 40% и за извоз 20%. Пратећи раст сировинске и енергетске базе, колега Ракоњац је убедљиво образложио темпо развоја рударства и електрификације и указао на остварену општу модернизацију привреде. Истраживање је показало у којој је мери, са којим циљем и каквим очекивањима политика нових власти била инволвирана у развој рударства и енергетике.

Треће поглавље докторске дисертације колеге Ракоњаца, носи наслов “Индустријализација по совјетском моделу – планови и пракса” и посвећено је анализи имплементирања совјетских искустава у планове развоја Југославије, на једној и свакодневној пракси југословенских комуниста у планирању целокупне производње, на другој страни. Свеобухватно приступајући обради материје аутор се определио да прво обради индустријско наслеђе са којим се после Другог светског рата суочила

југословенска комунистичка власт (искуство Краљевине Југославије и искуство стечено у рату), скрене пажњу на ратну штету и укаже на резултате привредне обнове, посебно обнове индустрије, у годинама које су претходиле Првом петогодишњем плану (1944-1947). У тим деловима дисертације кандидат је, уз употребу екзактних података, осликао време страдања и разарања, а онда године испуњене ентузијазмом, такмичењима, ударништвом, племенитим осећањем да се земља обнавља и да у том процесу треба учествовати, политиком прво стихијне, а онда планске обнове кључних индустријских грана (крдити, метална индустрија, хемијска индустрија, прехранбена индустрија, грађевинска индустрија...). Унутар тог процеса аутор је пратио оснивање и јачање тзв. „државног сектора“ у привреди и индустрији. Унутар посебне целине, скромног обима, скициран је развој лаке индустрије, својеврсног „сирочета“ Првог петогодишњег плана (иеолошки ставови су утицали да се за тај сектор индустрије издвајају скромна средства која нису могла да задовоље минимум потреба капиталне изградње овог типа индустрије). Насупрот томе веома исцрпно је обрађена изградња тешке индустрије у Југославији. Аутор је са пажњом обрадио опште показатеље који сведоче о спровођењу форсиране индустријализације у годинама Првог петогодишњег плана. Указао је на годишње планове развоја црне металургије као темеља целокупне индустријализације (извори сировина су рудници „Љубовија“ и „Вареш“, а места прераде шест железара и једна ливница), тешкоће у набавци „високих пећи“, економичност рада, организовање и значај ваљаница за прераду челика. Истраживање је показало да је раскид са СССР-ом из темеља пореметио целокупни Први петогодишњи план (од образовања кадрова до набавке опреме, изградње постројења и планирања производње). Тако је, како показује и ово истраживање, политика играла одлучујућу улогу у процесу економског развоја. О томе су сведочили подаци које доноси ово истраживање да је у Првом петогодишњем плану производња руде гвожђа остварена са 45%, сировог гвожђа са 49,6%, челика са 67,8%, ваљаних производа са 52,6%, али и подаци да је у односу на 1939. производња руде гвожђа порасла за 10,3%, сировог гвожђа за 170%, челика 119%, ваљаних производа 64%. Са подједнаком истраживачком пажњом колега Ракоњац је обрадио и развој обојене металургије показавши да је та област индустрије била „скривени адут“ целокупне индустријализације. Претпоставке о брзом развоју обојене металургије, делом преточене током првих послератних година у стварност, заснивале су се на рудном богатству обојених метала у Југославији и планираној издашној материјалној и техничкој помоћи СССР-а. Поремећај је и ту уочљив после раскида са Првом земљом социјализма, независно од тога што је део средстава, у складу са конкретним стратешким и

економским интересима, стигао из САД. Истраживање колеге Ракоњца, такође, показује да су метална индустрија и машиноградња биле „замајац“ целокупног привредног развоја Југославије. Фабрике погонских машина, хидромеханичке опреме, возних средстава, парних машина, фабричких уређаја, гвоздених конструкција и машиноградње, машина и алата (наводимо неке од њих; „Литострој“ из Љубљане, „Гоша“ из С. Паланке, „Буро Ђаковић“ из Сл. Брода, „14. котобар“ из Крушевца, „Иво Лола Рибар“ из Железника, „Змај“ из Земуна...), од којих су неке и „рођене“ у годинама Првог петогодишњег плана, а друге у том периоду темељно реконструисане, постигле су значајне економске резултате, иако је целокупни учинак био половичан. Томе је, како показују истраживања колеге Ракоњца, допринела и политичка одлука о преорјентација производње. Тему за себе, о којој пише кандидат, преставља и моторизација земље извршена током Првог петогодишњег плана. Прегруписање индустрије и технолошки напредак учинили су да се, почев од 1948. године, значајно искорачи ка потпуној еманципацији домаће моторне индустрије („Индустрија мотора Раковица“, „Индустрија прецизне механике“, „Индустрија кугличних и ваљкастих лежајева“, „Товарна automobilon Maribor“...). Резултат тога било је освајање производње трактора и камиона. Међу базичне области индустријализације, којима колега Ракоњац посвећује дужну пажњу, била је и хемијска индустрија која је имала више фаза „плиме и осеке“ („Solwey“ из Лукавца, „Зорка“ из Шапца, „Зорка“ из Суботице, „Синкарна“ из Цеља...). То важи и за електроиндустрију (производња трансформатора, електричних машина, каблова, сијалица, радио пријемника...), као и за грађевинску индустрију. Опште је место да су резултати остварени током Првог петогодишњег плана били мањи од очекиваних и планираних, али значајно већи у односу на 1939. годину. Треба напоменути да увид у развој лаке и тешке индустрије током Првог петогодишњег плана сведочи о мукотрпном али успешном настојању комунистичких власти да те области привреде остваре жељену модернизацију.

Докторску дисертацију колеге Александра Ракоњца засвођује поглавље под насловом „Функционисање индустрије“. У њему су изложени истраживачки резултати који говоре о изградњи државне привреде по совјетском узору, организацији управљања привредом, организационој структури предузећа, категорисању предузећа у зависности од њиховог општедржавног значаја, кадровској политици, броју запослених по индустријским гранама и годинама. Тему за себе представља реорганизација привреде, децентрализација управљања привредом и почетак преласка на самоуправљање. Истраживање је показало да је током Првог петогодишњег плана, у складу са

политичким околностима у којима је он реализован, остварена тотална контрола над привредом у Југославији. Колега Ракоњац указује да је успостављени систем финансирања (банкарски систем) био окосница командно-планске привреде, а држава важан чинилац у трговинској сарадњи са иностранством. Од руководиоца и директора власт је очекивала да се истичу пожртвованошћу, социјалном одговорношћу и пословном агилношћу у оквирима Првим петогодишњим планом прокламоване партијске политике. Важно место имало је и школовање кадрова за привреду, посебно од тренутка када је наступио пораст индустријских капацитета. У оквиру радикалних промена које су захватиле земљу колега Ракоњац пише о корпоративизацији индустрије и пракси фузионисања предузећа. Једнообразно књиговодство у привреди, зараде запослених у индустрији, кооперација предузећа, појава криминала у привреди, дисциплински прекршаји и мере казнене политике, саботаже, утврђивање радних норми, социјалистичка такмичења, питање квалитета произведене робе по гранама индустрије, нови артикли произведени у Југославији, народни зајмови, материјално стимулисање радника, рационализација производње, иновације... још неке су од тема о којима, пишући о механизмима функционисања индустрије, проговара колега Ракоњац. Важну тему представља и утврђивање начина на који су знање и технологија укључивани у привреду Југославије. Колега Ракоњац показује да је знање пристизало преко експерата који су стизали из Совјетског савеза, а касније захваљујући омладини која је школована у Чехословачкој, немачким радницима – ратним заробљеницима и страним стручњацима. Када је технологија у питању до ње се долазило претежно куповином лиценци које су омогућавале освајање новог знања и легалну производњу, захваљујући помоћи УНРР-е, склапањем споразума о техничкој сарадњи, набавком нове технологије у иностранству. Све је то доприносило повећању индустријских и привредних капацитета земље.

У закључку докторске дисертације систематично су изложени истраживачки резултати до којих је кандидат досегао.

Постигнути резултати и научни допринос

Докторске дисертације колеге Ракоњаца је тематски нова и заснована на обимним истраживањима. У питању је оригинална студија посвећена изучавању економске историје, у српској историографији недопустиво запуштене. Већ као такво ово истраживање привлачи пажњу стручне јавности. Методолошки поступак за који се

кандидат определио изучавајући историју сложеног и слојевитог процеса индустријализације земље током Првог петогодишњег плана, исцрпно истраживање архивске грађе похрањене у кључним архивским институцијама у земљи, савлађивање обимне штампе, периодике, мемоаристике и историографске литературе, јасан композициони рељеф поглавља, богатство сабраног и презентованог материјала, сигурни закључци, упућују нас на закључак да је докторска дисертација **„Индустријализација Југославије - планови и пракса (1947-1952)“**, сазнајно нова, целовита и мисаоно кохерентна, теоријски утемељена и фактографски богата. Мишљења смо да је у питању докторска дисертација која тематски и садржајно доприноси проширивању постојећих и освајању нових поузданих знања о кључним политичким, идеолошким и економским процесима хронолошки везаним за године реализације Првог петогодишњег плана. Из тога проистиче и научни допринос докторске дисертације – боље разумевање утицаја политике и идеологије на економски, а тиме и општи развој југословенске државе и друштва. Убеђени смо да ће истраживање које је обавио колега Александар Ракоњац и резултати које је презентовао у докторској дисертацији под насловом **“Индустријализација Југославије (1947-1952). Планови и пракса”**, бити сигуран темељ и поуздани путоказ за свако наредно бављење економском историјом социјалистичке Југославије. Напомињемо да је обављено истраживање у свим сегментима прекорачило компилативну раван, понудило нову и богату фактографију, свестрано и целовито сагледало тему и „отворило“ могућност бољег и прецизнијег разумевања политичких, економских и друштвених процеса који су одредили живот у социјалистичкој Југославији.

Имајући све наведено у виду слободни смо да Наставном и научном већу Филозофског факултета у Београду препоручимо да прихвати наш позитиван реферат о докторској дисертацији **„Индустријализација Југославије - планови и пракса (1947-1952)“** и колеги Александру Ракоњцу одобри јавну одбрану на којој ће чланови комисије изнети своје појединачне сугестије и примедбе.

У Београду
25. 06. 2021.

Комисија

Др Мира Радојевић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду

**Др Александар Животић, ванредни професор,
Филозофски факултет у Београду**

**Др Владимир Цветковић, виши научни сарадник,
Институт за новију историју Србије**

**Др Јован Чавошки, научни сарадник,
Институт за новију историју Србије**

**Др Љубодраг Димић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду
(ментор и писац реферата)**